

Расюк Едуард Вікторович,
професор кафедри кримінології
та кримінально-виконавчого права
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПИТАННЯ КОМУНІКАЦІЇ СПЕЦІАЛЬНИХ СУБ'ЄКТІВ ЗАПОБІГАННЯ КОРУПЦІЇ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ З ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЙНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Сучасне українське суспільство неабияк виснажено болісним переходом від індустріальної до інформаційної стадії свого розвитку, де модернізації піддалися усі сфери суспільно-політичного життя, норми та цінності. В умовах глобальної економічної, соціальної, політичної криз, такі зміни відбиваються на поведінці людей та впливають на їх свідомість, що викликає певні суперечності і хвилювання у суспільних відносинах. Неменша загроза сьогодення, що дестабілізує українське суспільство, є геополітичний конфлікт на сході держави, що призвів до «гібридної» війни, розв'язаної Російською Федерацією, та анексованих територій – вони стають більш загрозливими, оскільки призводять до великої кількості жертв, безробіття, зруйнованої інфраструктури, соціальної незахищеності населення. Однак, усі вище перераховані проблеми не зрівнянні з нанесеною шкодою внаслідок масштабної корупції всередині українського суспільства та збільшення корупційної злочинності в державі, латентність якої набирає загрозливих форм. Саме корупція та її похідне корупційна злочинність заважає швидкій якісній трансформації українського суспільства, поглиблює протиріччя між владою й суспільством (у середині суспільства, державних інституцій тощо), заважає створенню ефективного правового, фінансово-економічного та інформаційного підґрунтя для розвитку взаємовідносин держави і суспільства, перешкоджає вирішенню геополітичних проблем і закінченню військових дій на сході країни, а також деанексації територій. Отже, корупція та корупційна злочинність – це зло не лише для української держави, а й країн світового співтовариства, яке проявляється у : падінні авторитету країни, органів державної влади, моральних цінностей у суспільстві; проникненні кримінальної складової в державно-управлінські та суспільні відносини; підриві економічних основ держави, блокуванні надходження іноземних інвестицій, поглибленні «тінізації» економіки; втраті контролю із забезпечення національної безпеки, підриву авторитету правоохоронних органів та, у підсумку – втрата державності.

Сьогодні наша держава створила низку правоохоронних органів (Національне антикорупційне бюро України, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Вищий антикорупційний суд, Національне агентство з питань запобігання корупції, Національна поліція, Служба безпеки України тощо), що покликані запобігати і протидіяти корупції та корупційній злочинності. Окрім спеціальних

суб'єктів, на яких прямо покладено здійснення боротьби з корупційною злочинністю, є ще низка інших, які також зобов'язані, у межах своїх повноважень, здійснювати заходи з протидії корупції. Не зважаючи на безпрецедентну кількість новостворених спеціальних антикорупційних й інших органів, розробку і впровадження антикорупційного законодавства, масштаби корупції та її найтяжчої форми корупційної злочинності не зменшуються у країні, а навпаки зростають. Так, за даними авторитетного глобального руху Transparency International, що комплексно підходить до розробки і впровадження змін задля зниження рівня корупції, Україна за 2020 рік в Індексі сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index – CPI) виросла на 3 бали і отримала 33 бали зі 100 можливих, отримавши 117 місце зі 180 країн. На одній сходинці із нами у рейтингу Єгипет, африканська Есватіні (Свазіленд), Непал, Сьєрра-Леоне та Замбія [9]. Динаміка Індeksu сприйняття корупції (CPI) свідчить, що, незважаючи на цілу низку заходів та новостворених інституцій, наша держава не добилася ефективних результатів у протидії корупції (див. рис. 1). Щодо корупційної злочинності то можна стверджувати, що правоохоронні органи дещо деактивували свої зусилля у виявленні, розкритті, розслідуванні таких кримінальних правопорушень і притягнення винних до відповідальності, адже їх статистика значно різниться з фактичними статистичними даними суспільства (див. рис.: 2, 3) [3].

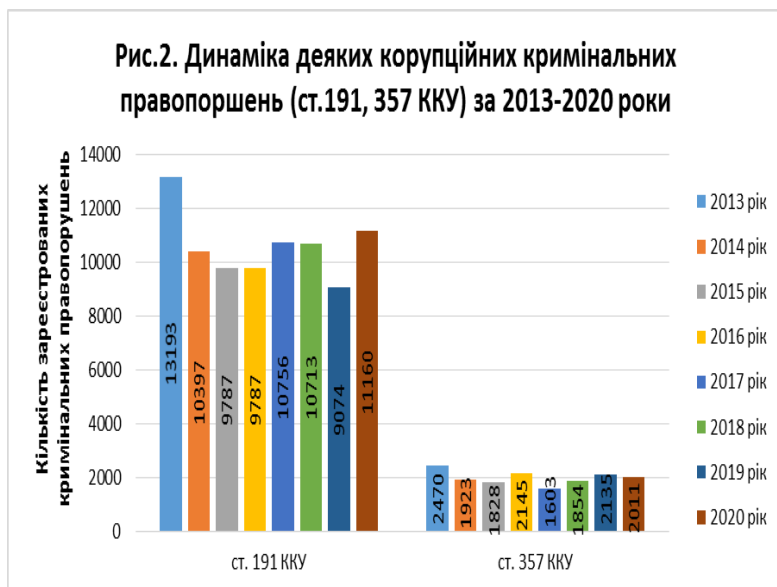

Рис.3. Динаміка деяких корупційних кримінальних правопорушень (ст.ст.262,308,312,313,320,410 ККУ) період 2013-2020 роки

Приблизно аналогічна динаміка з корупційними злочинами у випадку їх вчинення шляхом зловживання службовим становищем, передбаченими статтями 210, 354, 364, 364-1, 365-2, 368-369-2 Кримінального кодексу України. Звичайно у міжнародних оцінювачів корупційної злочинності, журналістів, суспільства дещо інша уява про її масштаби на побутовому, діловому, політичному рівнях.

Одвічно складається так, що серед правоохоронних органів нашої держави, між ними та суспільством або окремими громадянами відсутня системна, організована та своєчасна комунікація і взаємодія. Особливо гостро постає питання щодо комунікації серед антикорупційних правоохоронних органів, оскільки в умовах викликів, що стоять перед українською державою, дана проблема не дозволяє вирішити низку основних питань, зокрема й щодо створення дієвої, ефективної системи протидії корупційній злочинності. Саме вона слугуватиме надійним захистом українського суспільства від корупційної злочинності, особливо її організованих форм, та загроз, які вона несе у собі. Водночас, слабка діяльність спеціальних суб'єктів, а, подекуди й бездіяльність, з протидії корупційній злочинності призводить до ситуативного реагування на корупційні прояви та зовсім не вирішує проблем з корупцією у державі. Сьогодні працівник того чи іншого правоохоронного органу задля ефективності своєї діяльності з протидії корупційній злочинності зобов'язаний мати неабиякі знання, уміння і навички, що давали б йому можливість виконувати свої функціональні обов'язки та адаптуватися до сучасних економічних, політичних та соціальних умов і вимог. Для підвищення ефективності заходів протидії корупційній злочинності ще більших зусиль потрібно докласти задля налагодження відносин співпраці з

усіма суб'єктами запобігання корупції та населенням на основі взаємодовіри, взаєморозуміння й взаємодії. Одним із визначальних чинників ефективної роботи працівника антикорупційного правоохоронного органу є правильно сформована фахова комунікативна компетенція, в ході якої йде обмін інформацією про корупційні питання. Саме комунікативна поведінка (вербальна та невербальна) як сукупність реалізованих у спілкуванні правил, законів, постулатів, максим, традицій тощо певної національної лінгвокультурної спільноти з використанням мовних і позамовних засобів, [1, с. 136] допомагає у смисловому та ідеально-змістовому аспекті соціальної взаємодії та обміні інформацією в різноманітних процесах спілкування (комунікації) [2, с. 33]. Особливо це важливо для профілактики корупції і корупційної злочинності у державі, адже, через недостатню комунікацію втрачено цілісну, ефективну систему профілактики правопорушень у державі. Водночас у державі розвалена система профілактики кримінальних правопорушень, зокрема й корупційних, за яку має відповідати Прем'єр Міністр України, який здійснює координаційну діяльність правоохоронних органів, з питань вивчення, аналізу, обговорення стану законності і правопорядку в районі, місті, області, розроблення і реалізація спільних заходів щодо посилення боротьби з найнебезпечнішими злочинами чи формами їх прояву. А за антикорупційну політику у державі несе повну відповідальність Національне агентство з питань запобігання корупції, [4] яке сьогодні практично займається бездіяльністю. Свідченням цього є той факт, що в Україні до сьогодні діють документи термін яких окреслений у назві, а саме: Концепція реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року [8]; Антикорупційна стратегія на 2014-2017 роки [5]. Оскільки у нашій державі загальнодержавне планування профілактичної діяльності щодо кримінальної політики, [7] зокрема й антикорупційної, [6] то усі загальнодержавні і відомчі плани протидії корупції у державі прив'язані до вищезазначених документів. Звідси випливає, що ефективність запланованих заходів у державі, які здійснюються її суб'єктами, ніхто не перевіряє і не контролює, але ж кошти на них виділяються. Натомість правоохоронні органи та інші суб'єкти профілактики корупційної злочинності займаються ситуативною діяльністю у цій сфері, яка часто позбавлена комунікації, взаємодії і співпраці між ними. Проблема у такій комунікації викликані низькою факторів: відсутністю органу, що забезпечував би взаємодію, та законодавчого документу на зразок «Настанови по комунікації і взаємодії для антикорупційних правоохоронних органів під час здійснення протидії корупційній злочинності»; нездоровою конкуренцією між суб'єктами запобігання і протидії корупції через спотворену, радянську систему їх звітності, що залишилась до сьогодні, зазнавши незначних змін; непродуманою, а іноді неприйнятною, розпорошеною структурою самих антикорупційних правоохоронних органів (коли «топ корупцією» займається один

орган, а «побутовою» інший); несвоєчасне та недостатнє володіння інформацією через брак комунікації та взаємодії, насамперед, з населенням, по-друге, з іншими правоохоронними органами, по-третє, з іншими суб'єктами запобігання і протидії корупції; відсутністю координації зі сторони державної влади та управління щодо антикорупційної політики; неефективним вивченням причин та умов конкретних корупційних злочинів та, як наслідок, корупційної злочинності у цілому, що не дає змоги своєчасно, комплексно і достатньо на них впливати; неналежним навчанням (підвищенням кваліфікації) кадрів у сфері запобігання корупції на рівні вишів та інших закладів освіти тощо. Тому, на рівні держави варто прийняти невідкладних заходів щодо усунення зазначених першочергових факторів, що покращить шлях до створення дієвої системи профілактики корупційної злочинності.

Отже, налагодження комунікації якісно вплине на взаємодію між усіма суб'єктами запобігання і протидії корупційної злочинності та зменшить її стан і тенденції у державі. А поява дорадчого органу при Кабінеті Міністрів України вирішить питання щодо комунікативної поведінки між усіма суб'єктами, що здійснюють заходи по протидії корупційній злочинності, та у підсумку дасть поштовх для створення ефективної, оперативної, соціальної антикорупційної системи у державі.

Список використаних джерел

1. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики: підручник / Ф. С. Бацевич. – 2-ге вид., доп. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 376 с. – С.33.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації / Ф. С. Бацевич. – К.: Довіра, 2007. – 205 с. – С.136.
3. Загальні відомості про кількість зареєстрованих кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування за 2013 - 2020 роки : – [сайт]. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stat_n_st?dir_id=113897&libid=100820#.
4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII – [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
5. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1699-VII – [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1699-18/print>.
6. Про затвердження Державної програми щодо реалізації засад державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційної стратегії) на 2015-2017 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2015 р. № 265- [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/265-2015-%D0%BF#Text>.
7. Про затвердження плану заходів з виконання Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: Постанова Кабінету Міністрів України від

8 серпня 2012 року № 767. – [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/767-2012-%D0%BF#Text>.

8. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2011 року № 1209 - р. – [сайт]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011-%D1%80#Text>.

9. Україна в Індексі сприйняття корупції-2020. – [сайт]. URL:<http://cpi.ti-ukraine.org/#/>

Саміло Андрій Вікторович,
доцент кафедри права та менеджменту
у сфері цивільного захисту Львівського
державного університету безпеки
життєдіяльності, кандидат юридичних наук,
доцент;

Купчак Мар'яна Ярославівна,
старший викладач кафедри права
та менеджменту у сфері цивільного захисту
Львівського державного університету
безпеки життєдіяльності, кандидат
педагогічних наук

ПРІОРИТЕТНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Антикорупційна політика нашої держави скеровується на забезпечення та захист прав і законних інтересів громадян, формування громадянського суспільства, розбудову правових та демократичних засад функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, створення гарантій забезпечення державного суверенітету та територіальної цілісності України, створення політико-правових передумов для становлення концепції сталого розвитку, і не менш важливим є подолання правового нігілізму населення. Причинами і головними чинниками створення корупційного середовища є: високий рівень економічної монополізації, відсутність сформованих механізмів взаємодії інститутів влади, низький рівень правової культури населення, низький рівень участі громадян у контролі над державою, цензура та відсутність вільних засобів масової інформації, відсутність прозорості та підзвітності судової системи [1].

Основним кроком на шляху досягнення прогресу у реалізації антикорупційних заходів, є прийняття Верховною Радою України у другому читанні Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки». Попередньо, Верховною Радою України прийнято постанову «Про прийняття за основу проекту Закону України про засади державної антикорупційної політики на 2020–2024 роки» від 05.11.2020, якою зобов'язано Комітет